

TIL DEG SOM SKAL GI ETTERVERN

Når en ungdom som har bodd i fosterhjem eller på institusjon nærmer seg myndighetsalderen, har barneverntjenesten plikt til å vurdere om han eller hun trenger oppfølging etter 18-årsdagen. Mye kan imidlertid være til hinder for et godt oppfølgingstilbud. Kanskje er ungdommen selv ikke motivert for å ha kontakt med barneverntjenesten, og vil bare kjenne på frihetsfølelsen. Eller kanskje dere ikke har tenkt så mye på hva unge mennesker som skal etablere seg, trenger av oppfølging. Kanskje er økonomien i kommunen stram, sånn at den bare prioriterer de oppgavene som er pålagt i loven. Det kan være mange skjær i sjøen når en ungdom skal flytte ut, og forholdet mellom den unge og de som skal yte hjelp er ikke alltid like lett. Men så finnes det altså en del ungdommer som ønsker å få hjelp når de skal flytte ut, og det finnes fosterforeldre, miljøarbeidere og saksbehandlere som forstår at det er nyttig og viktig å hjelpe dem. Og det finnes kommuner som skjønner at dette ikke trenger å koste veldig store summer, og at hvis det koster mer enn de skulle ønske, er det mange gode grunner for at de skal bruke noen kroner på å hjelpe disse ungdommene i overgangen til voksenlivet.

Du som arbeider med ungdom som skal flytte for seg selv etter å ha bodd i barneverntiltak, er en viktig person i denne fasen. Dine holdninger til den unge som snart skal stå på egne bein betyr mye for om han eller hun føler at de har støtte fra voksne de kjenner. Vårt råd til deg er at du setter deg godt inn i de ulike fasene ettervernet består av og legger opp til et tett samarbeid med ungdommen og nettverket rundt han eller henne. Da vil du kunne gi det beste bidraget til at den unge skal få en god overgang til den voksne, selvstendige fasen av livet sitt. Du bør også opprette et samarbeid med de andre voksne som omgir ungdommen. Både fosterforeldre, institusjonspersonale, barneverntjenesten, foreldre og andre voksne bør finne sammen for å støtte den unge i denne overgangen.

Dersom du er saksbehandler i barneverntjenesten har du dessuten ansvaret for at det legges opp til en plan for ettervernet. Du har også ansvar for at planen evalueres og evt. endres underveis.

En møterekke for forberedelse, flytting og oppfølging

Hentet fra Jan Storø: På begge sider av atten – om ungdom, barnevern og ettervern. Universitetsforlaget 2001

Forberedelsen til å flytte ut kan ha mange former, og det rette tidspunkt for å begynne denne fasen vil være ulikt fra ungdom til ungdom. Samtidig bør tanken på at ungdommen etter hvert skal flytte ut i en selvstendig tilværelse være et tema gjennom mange år. Bare på den måten er det mulig å gjøre forberedelsen til en naturlig del av hverdagen. Nedenfor gjengir vi et forslag til en modell for hvordan forberedelsesfasen og de to neste fasene kan foregå. Den siste delen av modellen hører strengt tatt ikke til forberedelsesfasen, men tas med i dette kapitlet for å få en samlet framstilling.

Modellen innebærer en tre trinns møterekke. Det er foreslått ulike temaer til hvert av møtene og flere ulike arbeidsoppgaver knyttet til disse. I praksis er det fare for at møter som skal løse så mange saker ikke blir effektive. Modellen forutsetter derfor at listen over temaer legges til grunn for forberedelsen til møtet. Det vil ofte være naturlig at saksbehandler i barneverntjenesten tar initiativ til dette. I forberedelsen kan en del av de foreslåtte temaene legges bort dersom de er uaktuelle. Andre temaer vil det være nok å nevne kort på møtet fordi de ikke krever videre diskusjon; avgjørelsen kan være tatt tidligere. Det er selvsagt også mulig å arbeide med hvert nivå i modellen gjennom flere møter. Ett møte kan omhandle skole og et annet omsorgssituasjonen. Selv om et slikt valg gjøres, vil modellen kunne brukes for en antydning om hvilke temaer som er aktuelle og på hvilke tidspunkter de bør tas opp.

En fordel med modeller av denne typen er at de gir en hjelp til å huske alt som skal huskes. De peker på viktige temaer som må tas med i betraktningen. På den annen side kan det være en fare knyttet til å bruke en slik modell slavisk. Modellen vil alltid være generell og ikke tilpasset den enkelte ungdom. Dermed kan bruk av modellen hindre brukeren av den i å se viktige temaer som krever sin oppmerksomhet, men som ikke fanges opp av modellen. Den som bruker en slik modell må alltid ta høyde for slike farer.

Modellen bygger delvis på Cathcart et.al. (1998), men er omarbeidet til norske forhold, og bygget ut med mange momenter bl.a. for å gjelde ungdom som både kommer fra institusjon og fosterhjem.

Når en modell som denne skal tilpasses arbeidet med en bestemt ungdom, er det viktig å ikke overlesse ungdommen med arbeidsoppgaver, treningsopplegg og informasjon. Ungdomstiden har en egenverdi i seg selv og kjennetegnes blant annet av lek og nysgjerrig utforskning av nye relasjoner og nye roller. Hvis de voksne ikke lar ungdommen få ta del i disse sidene ved ungdomstiden, er det mulig de gir signaler om at voksenlivet er kjedelig og kun fylt av plikter og alvor. Derfor må alvor og grundigheten i forberedelsesfasen balanseres mot andre sider av det å være en ungdom som er på vei til å bli voksen. En viktig del av forberedelsesfasen er å glede seg sammen med ungdommen over de små og store suksesser hen oppnår i hverdagen og å oppmuntre de til å glede seg over sin egen ungdomstid.

Du er i ferd med å bli stor

Tema:

Tema for første møte er å introdusere tanken om at ungdommen begynner å nærme seg voksenalderen og at det er på tide å planlegge for framtiden.

Oppgave:

Sette i gang konkret forberedelsesarbeid ved å planlegge hva ungdommen trenger å lære og legge ansvar på møtedeltakerne for ulike oppgaver som skal sikre denne prosessen. Kartlegge behov for støtte og informasjon. Spesielt bør den unge informeres om hva slags oppfølging hen kan regne med og hva slags sosial støtte de ulike aktørene i livet hens kan gi. Møtet bør også undersøke om den unge har en stabil plasseringssituasjon og evt. finne fram til hva som må gjøres for å trygge denne.

Tidspunkt:

Dette møtet bør tas ved konfirmasjonen. Kanskje kan det være lurt å ikke legge det samtidig med selve konfirmasjonen, ungdommen skal ikke tvinges til å håndtere «alle» de store spørsmålene på samme tid. Uansett bør møtet arrangeres senest litt etter starten av det tiende skoleåret. Halveis ute i dette året skal ungdommen søke plass i videregående skole, og er altså tvunget til å se framover. Skolevalget vil også kunne ha konsekvenser for framtidig bosted, innholdet i forberedelsen ol.

Hvem er tilstede?

Ungdommen, foreldrene, institusjon/fosterhjem, saksbehandler fra barneverntjenesten. Andre mulige deltagere: ungdommens lærer.

Hvilke saker må diskuteres?

Informasjon

- Alle deltagere i prosessen, spesielt ungdommen, må få informasjon om de ulike fasene i modellen og om barnevernlovens bestemmelser om oppfølging.
- Dersom det er fosterforeldre inne i bildet bør de få informasjon om hvilken rolle barneverntjenesten ønsker å gi dem. Ungdommen må også få denne informasjonen.
- Alle bør få informasjon om hvilke erfaringer andre ungdommer som har gått gjennom forberedelsesarbeidet har gjort seg. Erfaringene bør diskuteres i den hensikt å kunne bruke dem som grunnlag for det forberedelsesarbeidet som skal settes i gang.

Omsorgstilbud

- Møtet bør planlegge ungdommens omsorgssituasjon helt fram til myndighetsalder, og diskutere hva som skal til for at den skal være stabil.
- Ungdommens egen vurdering av framtidig omsorgstilbud bør vektlegges spesielt.
- Allerede nå bør møtet se på om de voksne i det omsorgstilbudet ungdommen har i dag, vil kunne stille opp som støttepersoner etter utflytting.
- Møtet bør luften de ulike deltakernes forventning til hvor lenge omsorgstilbudet skal vare, og antyde et mulig tidspunkt for når den unge skal flytte for seg selv. Hvis det er klar uenighet om dette, må denne tas opp og diskuteres.

Skole

- Møtet bør spesielt se på den unges skolegang med tanke på om ungdommen opplever en stabil skolehverdag og om hen får den hjelp og støtte hen trenger fra lærere og omsorgspersonene. Dersom situasjonen ikke er god nok, bør møtet bestemme tiltak for å bedre den.
- Møtet bør undersøke om ungdommen har begynt å tenke på skolevalget for videregående skole.
- Dersom det er behov for det bør det legges opp til å skaffe utdannings- og yrkesveiledning.
- De voksne deltagerne på møtet bør fordele ansvar for å snakke videre med ungdommen om skolevalget.
- Dersom et skolevalg innebærer flytting bør det legges planer for denne overgangen.
- Dersom et skolevalg innebærer at det er behov for tilrettelagt undervisning, bør dette planlegges. Det er egen søknadsfrist for opptak på særskilte vilkår.
- Møtet bør undersøke om undervisningen det siste året bør legges opp på en spesiell måte for å lette overgangen til videregående skole.
- Dersom ungdommen ikke ønsker å søke videregående skole bør møtet ta ansvar for å finne fram til informasjon om andre typer dagtilbud: arbeid, lærlingetilbud, arbeidstrening o.l. Det bør lages avtale om et nytt møte året etter for å undersøke om ungdommen vil bruke sin rett til plass i videregående skole ett år forsinket.

Nettverk

- Møtet bør se på ungdommens familie- og slektsnettverk og undersøke hvilken rolle det kan spille i forberedelsesfasen.
- Møtet bør se på hvilke potensielle ressurser familien har.
- Møtet bør se på nettverksressursene i venne- og skolesektoren, og vurdere hva som skal til for å beholde de ressursene som finnes og hva som skal til for å sikre støtte i framtida.
- Møtet bør vurdere nettverksbyggende tiltak for å sikre ungdom med fattige nettverk sosial støtte i framtida.

Praktiske og sosiale ferdigheter

- Hvilke praktiske og sosiale ferdigheter bør ungdommen trene på?
- Det bør planlegges hvilke ferdigheter det skal arbeides med i ulike faser.
- Hvem skal ha ansvar for å hjelpe ungdommen med de ulike temaene i ferdighetstreningen?
- Det bør spesielt fokuseres på ferdigheter som utvikler selvfølelsen

Fritid

Møtet bør undersøke ungdommens fritidssituasjon, organiserte og ikke organiserte aktiviteter, og

legge planer for hva som kan gjøres for å sikre at gode aktiviteter fortsetter og de mindre gode erstattes av andre.

Hvilke avgjørelser må tas?

Ansvarsfesting av ulike oppgaver under hvert punkt.

Nyttige arbeidsredskaper

- Nettverkskart - det kan være nyttig å tegne kart over ungdommens bilde av sitt eget sosiale nettverk.
- Ønsket framtidskart - et slikt kart kan supplere det ordinære nå-tidskartet. Et framtidskart kan brukes til å strukturere en samtale med spørsmålet: «Hva skal til for at du skal få det slik?». Dernest kan konkrete mål formuleres og arbeidsoppgaver fordeles.
- Livsbok - i denne fasen kan det være nyttig for ungdommen å skrive sin egen historie. Å kjenne sin historie gir grunnlag for å rette blikket framover.

Nå er det snart på tide å klare seg selv

Tema:

Tema for andre møte er det konkrete forberedelsesarbeidet i tiden fram til flytting til en selvstendig tilværelse, selve flyttingen og fasen som kommer etter at omsorgen er opphevet.

Oppgave:

Planlegge konkret den siste delen av forberedelsesfasen, selve flyttingen og den oppfølgingen som det eventuelt er behov for.

Tidspunkt:

Møtet bør finne sted etter 17-årsdagen, men før 17 ½ års dagen.

Hvem er tilstede?

Ungdommen, foreldrene, institusjon/fosterhjem, saksbehandler fra barneverntjenesten.

Hvilke saker må diskuteres?

Omsorgssituasjonen

- Hvor lenge skal ungdommen bo i nåværende omsorgssituasjon?
- Hvordan skal nåværende omsorgspersoner delta i overgangen til selvstendig botilværelse?
- Hvordan kan nåværende omsorgspersoner delta i oppfølgingen og yte støtte etter at omsorgen er opphevet?
- Muligheten for å komme tilbake på besøk eller for å flytte inn igjen for en kortere periode bør vurderes og tydeliggjøres.
- Møtet bør være oppmerksom på adskillelsesproblemer, muligheten for at den unge kan føle avvisning og sorgfølelse knyttet til flyttingen. Disse temaene bør diskuteres og eventuelle tiltak bør bestemmes.

Framtidig selvstendig bolig

- Hva slags bolig skal ungdommen flytte inn i? Møtet bør sikre at ungdommen får god nok informasjon om ulike muligheter på boligmarkedet.
- Hvor bør boligen ligge?
- Hvordan skal boligen finansieres?
- Hvordan skal innkjøp av møbler og annet utstyr som trengs ved innflytting finansieres?
- Når skal ungdommen flytte? Ungdommen selv bør få være med å bestemme datoen ut fra sin egen vurdering av når hen er klar.

Skole/arbeid

- Opplever ungdommen at hen mestrer godt nok i skole/arbeid? Trenger hen spesiell oppfølging?
- Møtet bør sikre at ungdommen får god nok utdannings- og yrkesveiledning.

Økonomi

- Hvordan skal ungdommen få midler til livsopphold etter utflytting? Hvis hen ikke skaffer seg inntekt ved eget arbeid, bør møtet planlegge hvordan hen skal få økonomisk assistanse ved studielån/stipend, bidrag fra barneverntjenesten, økonomisk sosialhjelp o.l.
- Møtet bør sikre at ungdommen får trening i å sette opp budsjett og å styre sin egen økonomi.

Nettverk

- Hvilke konkrete tiltak bør settes inn for å skaffe ungdommen sosial støtte i selve utflyttingen og etter denne?
- Konkrete støttefunksjoner bør vurderes både i slektsnettverk og i vennenettverket. Dessuten bør støttefunksjoner i det profesjonelle nettverket (herunder fosterforeldre) vurderes.
- Møtet bør vurdere om det er behov for å samle hele eller deler av nettverket til ett eller flere møter for å orientere om den forestående utflyttingen, kartlegge støttefunksjoner og antyde mulige oppgaver til nettverket.

Fritid

- Møtet bør sikre at ungdommen får informasjon om lokalmiljøet den framtidige boligen ligger i, med spesiell vekt på fritidsmuligheter.

Selve utflyttingen og de første månedene etter utflytting

- Hvem skal ha ansvaret for å være viktigste støtteperson under selve flyttingen?
- Hvem hjelper ungdommen med alle praktiske oppgaver rundt det å flytte og komme til en ny leilighet (koble til strømmen, skaffe seg nøkkel, melde flytting osv.)?
- Hvem tar ansvar for sosial støtte i de første månedene?
- Har ungdommen noen å henvende seg til for å be om støtte og for å be om hjelp til praktiske ting i de første månedene?
- Har ungdommen et sted å komme og bo for en kortere tid i en krisesituasjon?

Informasjon

- Ungdommen må få informasjon om rettigheter etter loven, bl.a. klageadgang dersom det ikke gis oppfølging.
- Ungdommen bør gis forståelig informasjon om hvordan loven regulerer oppfølgingsarbeidet for 18-25-åringene og om hva slags oppfølging som kan tilbys fra den konkrete barneverntjenesten som har ansvaret.
- Ungdom bør gis informasjon om hvor hen kan skaffe hjelp i den lokale kommunen.
- Ungdommen bør få et navn på en person i barneverntjenesten som har saksansvaret for oppfølgingen.

Ungdommens juridiske situasjon

Ungdommen bør få hjelp til å forstå sin nye juridiske situasjon når hen snart blir myndig. Å kunne selv bestemme om man vil motta hjelp, innebærer at ungdommen må hjelpes til å forstå at dette er en reell valgsituasjon – og at valget ungdommen gjør gjerne har ulike konsekvenser.

Hvilke avgjørelser må tas?

Lovpålagte avgjørelser

Barneverntjenesten har en lovpålagt oppgave om å undersøke om ungdommen trenger videre oppfølging etter myndighetsdagen, og å undersøke om ungdommen selv ønsker en slik oppfølging. Dersom svaret på disse to vurderingene er positive, er den neste lovpålagte oppgaven å sette opp en plan for oppfølgingen. I denne planen skal det antydes hvilke framtidige hjelpetiltak ungdommen evt. trenger.

Andre avgjørelser

Ansvarsfordeling for ulike oppgaver som kommer fram i planen. Gjelder også ansvar for å ansvarliggjøre andre instanser som skal gjøre enkeltoppgaver.

Nyttige arbeidsredskaper

- Selvevalueringer - hjelpe ungdom til å vurdere seg selv og egne behov ved hjelp av selvevalueringsredskaper.
- Arbeidsredskapene knyttet til nettverkskartlegging (se forrige møte) bør tas fram igjen og danne grunnlag for nye samtaler. Det bør vurderes om man skal tegne nytt nettverkskart, f.eks.: Hvordan tror du nettverket ditt vil se ut et halvt år etter utflytting?
- Informasjonsbrosjyrer om barneverntjenestens oppfølgingsarbeid, sosialtjenestens arbeid og annen lokal informasjon.
- En liste over momenter som kan bidra til en avgjørelse over om den unge er moden for å flytte for seg selv, er gjengitt i neste kapittel.

Du står på egne bein, hva nå?

Tema:

Vurdere sammen hvordan oppfølgingen går og hvordan den unge klarer seg i sin nye tilværelse. Bestemme eventuelle endringer i oppfølgingen.

Oppgave:

Evaluere oppfølgingsplanen. Eventuelt bestemme endringer i planen. Bestemme tidspunkt for avslutning av oppfølgingen.

Tidspunkt:

Ved selve utflyttingen og én gang i halvåret etter utflytting, fram til alle tiltak oppheves.

Hvem er tilstede?

Ungdommen, saksbehandler fra barneverntjenesten. Dersom ungdommen ønsker det: foreldrene, institusjon/fosterhjem. Ungdom bør få tilbud om å ha med en støtteperson til møtet dersom hen ønsker det.

Hvilke saker må diskuteres?

Oppfølgingsplanen

- Har ungdommen fått den oppfølgingen som ble planlagt?
- Er det behov for endring i planen?
- Hvilke nye vedtak må evt. gjøres?
- Er tidspunktet kommet for å avslutte oppfølgingstiltakene?

Oppsummering av fakta

- Har ungdommen en tilfredsstillende bolig?
- Har ungdommen en tilfredsstillende skole/arbeidssituasjon?
- Er det behov for å søke utdanningsplass?
- Har ungdommen en ryddig og romslig nok økonomisk situasjon?

Oppsummering av personlige spørsmål

- Er ungdommen fornøyd med sin situasjon?
- Får ungdommen støtte fra tidligere fosterforeldre/institusjon?
- Har ungdommen et sosialt nettverk som fungerer?
- Har ungdommen fritidssysler?
- Opplever ungdommen å være ensom?
- Har ungdommen spesielle personlige eller sosiale problemer som hen trenger hjelp med?

Informasjon

- Dersom det er behov for det bør ungdommen få ny informasjon om klageadgang hvis hen ikke er fornøyd med vedtaket om oppfølging.
- Ungdommen bør få informasjon om andre steder han kan hente hjelp og støtte når barneverntjenesten avslutter sin støttefunksjon.

Hvilke avgjørelser må tas?

Det må eventuelt tas avgjørelse om endring av oppfølgingsplanen og avslutning av oppfølgingstiltakene når det vurderes som riktig utfra en vurdering av ungdommens behov.

Nyttige arbeidsredskaper

Det viktigste arbeidsredskapet i denne fasen er planen som barneverntjenesten har laget for oppfølgingen i samarbeid med ungdommen. Denne planen er grunnlaget for evaluering av arbeidet og nye vurderinger av den unges behov underveis i fasen.

Lovendringen som trådte i kraft i ny barnevernslov (2021 loven):

Aldersgrensen for ettervern er hevet til å gjelde til og med fylte 25 år. I tillegg er det presisert i ny lov at det er mulig å avslutte tiltak og "angre" seg og komme tilbake hele veien frem til man fyller 25 år. I praksis betyr dette at man kan si nei takk til ettervern når man fyller 18 år og fortsatt ha rett på tiltak ved en senere anledning før man fyller 25 år.

LYKKE TIL!

